

Döviz Kuru Değişimlerinin Finansal Tablolar Üzerine Etkileri: Seçilmiş BIST 30 Şirketleri Üzerine Bir Araştırma

Ayşegül ÜNLÜ

YL, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, Türkiye

unluu.aysegul@gmail.com: <https://orcid.org/0000-0001-8150-0389>

Prof. Dr. Ali ALAGÖZ

Selçuk Üniversitesi, İşletme Bölümü, Konya, Türkiye

aalagoz@selcuk.edu.tr: <https://orcid.org/0000-0003-3873-1936>

Özet

Bu araştırmanın amacı, Covid 19 pandemi dönemi öncesinde ve sonrasında kur değişimlerinin işletmelerin finansal tabloları üzerindeki etkilerini, TMS 21 Kur Değişiminin Etkileri Standardıyla getirilen düzenlemeler çerçevesinde irdelenmesidir. Araştırmada kullanılan veriler BIST 30 endeksinde işlem gören seçilmiş 15 firmanın 6 yıllık (2017-2022) bağımsız finansal denetim raporlarından edinilmiştir. Bu doğrultuda işletmelerin Esas faaliyetlerden diğer gelirler ve giderleri, Finansman gelirleri ve giderleri, Hasılat, Satışların Maliyeti ve Brüt karındaki değişimleri Kruskal Wallis H analizine tabi tutulmuştur. Çalışmanın sonucunda kur değişimleri ile finansal tablolar arasında genelde pozitif, istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Kur değişimleri; firmaların esas faaliyetlerden diğer gelirler, Hasılat, Satışların maliyeti ve Brüt karında önemli etki meydana getirirken Esas faaliyetlerden diğer giderler ve Finansman gelirleri/giderlerinde önemli bir etki meydana getirmemiştir.

Anahtar Kelimeler: TMS 21, Döviz Kuru, BİST 30, Yabancı Para

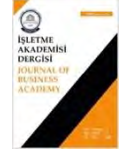
Makale Gönderme Tarihi: 15.05.2023

Makale Kabul Tarihi: 08.06.2023

Bu çalışma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe Finansman Anabilim Dalı öğrencisi Ayşegül Ünlü tarafından Prof. Dr. Ali Alagöz danışmanlığında hazırlanan "Kur Değişimlerinin Finansal Tablolar Üzerine Etkileri: BIST 30 Şirketleri Üzerine Bir Araştırma" başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir

Önerilen Atf:

Ünlü, A., Alagöz, A. (2023). Döviz Kuru Değişimlerinin Finansal Tablolar Üzerine Etkileri: Seçilmiş BIST 30 Şirketleri Üzerine Bir Araştırma, *İşletme Akademisi Dergisi*, 4 (2): 203-221.

The Effects of Exchange Rate Changes on Financial Statements: A Study on Selected BIST 30 Companies

Ayşegül ÜNLÜ

YL, Selçuk University, Institute of Social Sciences, Konya, Türkiye
unluu.aysegul@gmail.com: <https://orcid.org/0000-0001-8150-0389>

Prof. Dr. Ali ALAGÖZ

Selçuk University, Department of Business Management, Konya, Türkiye
aalagoz@selcuk.edu.tr: <https://orcid.org/0000-0003-3873-1936>

Abstract

The purpose of this research is to examine the effects of currency changes on the financial statements of businesses before and after the Covid 19 pandemic period, within the framework of the regulations introduced by TAS 21 Effects of Currency Changes. The data used in the research were obtained from the 6-year (2017-2022) independent financial audit reports of 15 selected companies traded in the BIST 30 index. The changes in the other income and expenses, Finance income and expenses, Revenue, Cost of Sales and Gross profit of the enterprises from the main activities were subjected to Kruskal Wallis H analysis. The results of the study showed that there is a generally positive, statistically significant relationship between exchange rate changes and financial statements. Currency changes; While it had a significant effect on other income, revenue, cost of sales and Gross profit of companies from main activities, it did not have a significant effect on other expenses and financing income/expenses from main activities.

Keywords: TMS 21, Exchange Rate, BIST 30, Foreign Currency

Received: 15. 05. 2023

Accepted: 08.06.2023

Suggested Citation:

Ünlü, A., Alagöz, A. (2023). The Effects of Exchange Rate Changes on Financial Statements: A Study on Selected BIST 30 Companies, *Journal of Business Academy*, 4 (2): 203-221.

1. GİRİŞ

Gelişmekte olan küresel ekonomik piyasalarda döviz işlemlerinin ve çok uluslu şirketlerin sayısı sürekli artmaktadır. Ülkeler arasındaki ekonomik değişimler diğer ülkeleri de etkilemektedir. Ülkemizde son yıllarda gerçekleşen iktisadi değişimlerle büyüyen ülke ekonomisinde dış ticaret faaliyetleri artan bir seyir izlemektedir. Makroekonomik gelişmeler ve mikro ekonomik anlamda firmaların gittikçe artan döviz işlemlerinden dolayı konu daha da önemli hale gelmektedir. Çünkü bir ekonominin mali durumu, döviz oynaklığına karşı hassastır. Döviz kuru değişimlerinin, bir ülkenin finansal sistemi, özellikle de borsası üzerindeki etkisi büyüktür. (Adjasi, 2008: 29). Şirketler, kur dalgalanmaları sonucunda ek kar ve zarara uğramakta, döviz cinsinden işlemlerin kur değişimi nedeniyle finansal tablolar üzerinde önemli etkileri oluşmaktadır. TMS 21 Kur Değişiminin Etkileri Standardının amacı; yabancı para ile başka bir ülke içinde yapılan faaliyetlerden kaynaklı olarak yapılan işlemlerin nasıl muhasebeleştirileceğinin açıklanmasıyla, firmanın finansal tablolarının raporlamanın yapıldığı para birimine hangi yöntemlerle çevrileceğinin saptanmasıdır (Mirza ve Holt, 2011: 195).

2. TMS 21 KUR DEĞİŞİMİNİN ETKİLERİ STANDARDI

Küreselleşme ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler coğrafi sınırları hemen hemen ortadan kaldırmış, ülkeler arasında bilgi/varlık transferi hız kazanmış, nakit transferinin kolaylaşmasıyla firmaların küresel ölçekte iş yapmalarını yaygınlaştırmıştır. Firmaların yurt içi ve yurt dışın faaliyetlerinde milli para birimi dışında farklı para birimlerindeki işlemlerin artması, milli para birimi çerçevesinde düzenlenen finansal tablolara yabancı paralı işlemlerinin firma üzerindeki etkisinin ölçülmesi ve raporlanmasına yönelik küresel standart gerekliliğini ortaya koymuştur (Polat, 2017: 34-35). Yabancı paralı işlemlerle milli para birimiyle yapılan işlemlerin arasında oluşan döviz kurundaki değişikliklerden kaynaklanan farkların firma finansallarına yansıtılması IAS 21 “Kur Değişiminin Etkilerinin Muhasebeleştirilmesi” standardı ile düzenlenmektedir. 1985 yılında yürürlüğe giren IAS 21 standardıyla ilgili olarak yapısal değişikliklere gidilmiş ve 1993 yılında IAS 21: Kur Değişiminin Etkileri Standardı ismiyle 1995 yılında yürürlüğe girmiştir. Standartla ilgili son olarak 2003 yılında yeni bir düzenlemeye gidilmiştir ve söz konusu düzenlemeleri kapsayan standart 2005 yılından başlayarak uygulanmaktadır. TMS 21 Kur Değişiminin Etkileri Standardı, global platformdaki gelişmelere bağlı olarak gerektiği noktalarda tebliğlerle güncellenmektedir.

2.1. Standardın Amacı ve Kapsamı

Standard, yabancı para birimine dayalı işlemlerle firmanın yurt dışında faaliyette bulunan birimlerinin firma konsolide finansal tablolarına hangi yöntemlerle ve koşullarla dahil edilip sunum para birimine çevrileceğini düzenlenmekte, (TMS 21, md.1) yabancı para ile başka bir ülke içinde yapılan faaliyetlerden kaynaklı olarak yapılan işlemlerin nasıl muhasebeleştirileceğinin açıklanmasıyla firmanın finansal tablolarının raporlamanın yapıldığı para birimine hangi yöntemlerle çevrileceği saptanmaktadır (Mirza ve Holt, 2011: 195). Yabancı para ile gerçekleştirilen işlemlerin ve yurtdışındaki şirketlerin finansal tablolarında nasıl yer alacağı ve tercih edilen para birimine nasıl dönüştürüleceği standardın düzenlediği konulardandır (Gürel, 2015: 80).

Firmalar varlıklarını yabancı para cinsiyle satabilmekte veya duran varlık satın alabilmektedir. Söz konusu işlemlerin ilk defa kayda alınmasıyla dönemin sonunda zaman değerlemesinin yapılması farklı kurallara tabidir (Gürel, 2015: 81). Buna göre standardın çerçevesine aşağıda maddeler halinde yer verilmiştir;

- ✓ Yabancı paralı işlemlerin muhasebeleştirilmesinde,

- ✓ Firmanın konsolide finansal tablolarında uygulanacak tam konsolidasyon çerçevesinde yurtdışındaki grup firmalarının faaliyet sonuçlarının konsolide finansal tablolarına dahil edilmesinde,
- ✓ Firmaların faaliyetlerinin neticesinde oluşan finansal sonuçların raporlama para birimine çevrilmesinde kullanılmaktadır.

2.2. Standarttaki Önemli Kavramlar

Standart kapsamında para birimi ile ilgili terimler; döviz, işlevsel para birimi ve raporlama para birimi olarak sıralanabilir. Yabancı para birimi, "Standart" çerçevesinde, bir firmanın geçerli para biriminden farklı olan para birimidir. Öncelikle; yerel para birimi şeklinde isimlendirilen para, bir ülkede veya bir ekonomide, para basma yetkisi bulunan para birimidir (IMF, 2003: 43). Yerel para ile ilgili olarak gerçekleştirilen tanımlardan hareketle yabancı para birimini yerel para dışındaki bütün para birimleri şeklinde tanımlanabilir. "Standart" çerçevesinde para birimiyle alakalı bir başka kavramda "geçerli para birimi" dir.

Geçerli para birimi, Satılan ürünler ve hizmetlerin fiyatları en çok etkileyen para birimidir. Yani ürün ve hizmetlerin satışlarında etkisi en yüksek olan ve yasal düzenlemelere uygun olarak kabul edilen ülkenin para birimidir.

Geçerli para biriminin dışında gerçekleştirilmiş olan bütün diğer para birimli işlemler, yabancı paraya dayalı işlemlerdir. "Standart" çerçevesinde üzerinde durulması gereken para birimiyle alakalı bir başka kavram "raporlama para birimi" dir.

Raporlama para birimi, firmanın finansal raporlarının esası olan para birimidir. Raporlama para birimi, finansal tablolarının sunulmasında kullanılmakta olan, başka bir ifadeyle finansal tablolarının hazırlanmasının esası olan para birimidir ve geçerli para birimiyle aynı olmak mecburiyetinde değildir (Frederick, vd., 2002: 210). Firmalar, konsolide finansal tablolarını seçtikleri herhangi bir para biriminde sunuma hazırlamakta özgürdür.

Gerçeğe uygun değer, karşılıklı pazarlık ortamında iki taraf arasında istekli iki tarafın varlığın taraflar arası yer değiştirmesi ya da bir ödemenin yapılması noktasında oluşan ve iki tarafın kabul ettiği tutardır. "Standart" çerçevesinde gerçeğe uygun değer firmaya ait bir varlığın satışı sonunda elde edilmesi olası veya şirketle ilgili bir borcun devredilmesinde ödenmesi olası fiyat şeklinde tanımlanır.

Parasal kalem; bir firmanın, nakit olarak alacağı veya nakit şeklinde ödeyeceği varlıktır/ borçtur (TMS 21, m.8; TMS 21, m.11). Firmanın ürün veya hizmet alımıyla ilgili ödediği tutarlar, maddi olmayan duran varlıklar kalemiyle ilgili işlemler, stoklar kaleminde artışlara yol açan işlemler parasal olmayan işlemlerdir.

Yurtdışındaki firma; yerel sınırların haricinde, raporlama para biriminden ayrı olarak faaliyetlerin yürütüldüğü ülkenin sınırları içinde bulunan firmadır.

Grup; ana firmaya bağlı, ortaklıklarla iştiraklerin tümü şeklinde tanımlanmaktadır.

Yurtdışındaki firmada bulunan net yatırım; bir firmanın yurtdışındaki firması şeklinde tanımlanan firmasındaki net aktifler için ana firmanın sahip olduğu pay, net yatırım şeklinde adlandırılmaktadır.

2.3. İlk Kayıt Altına Alma

Yabancı para işlemi "Yabancı para üzerinden belirlenmiş ya da ödemenin yabancı para biriminde gerçekleştirilmesini gerektiren bir işlemler" olarak tanımlanabilir (Göleç, 2015: 39). Yabancı paralı işlemler, yabancı para biriminde gerçekleştirilmiş yada işleme ait ödemenin yabancı para birimi cinsinden yapılmasını gerekli kılan işlemlerden oluşur. (Gürsoy, 2016: 6).

Türkiye Finansal Raporlama Standartları'na göre işlemin ilk kaydının oluşturulmasını gerekli kılan zamanı ifade eden işlem tarihinde, gerçek kura yakın bir kur seçilebilir. Döviz kurunda ciddi bir dalgalanma söz konusu değilse hafta veya aya ait ortalama kur değeri o döneme ait işlemlerde kullanılabilir (Yılmaz, 2020: 39). Yabancı paraya dayalı bir işlem, muhasebe kayıtlarına ilk kez alındığı zaman geçerli para birimiyle kaydedilecektir. Geçerli para biriminin hesaplanması, yabancı para birimiyle yapılan işlemin mevcut tutarına işlemle ilgili tarihte açıklanmış olan geçerli kurun uygulanmasıyla elde edilir. Bir yabancı para işlemi ilk muhasebeleştirme esnasında; yabancı para birimindeki tutara, geçerli para birimiyle işlemin yapıldığı tarihteki yabancı para birimi arasındaki geçerli kur uygulanmak suretiyle, geçerli para biriminden kaydedilmektedir. Yabancı parayla yapılan işlemler işlem veya teslim tarihinde geçerlilik kazanan Merkez Bankası döviz alış veya satış kurları çerçevesinde kayda alınabilmektedir. Banka kanalıyla yapılan yabancı paralı bir işlem, bankanın uyguladığı kur esas alınmak suretiyle kayda alınabilmektedir. Döviz odaları aracılığıyla gerçekleştirilen işlemler, döviz odalarındaki kur çerçevesinde kayda alınabilmektedir (Örten vd., 2013: 331).

2.4. İzleyen Raporlama Döneminden Sonraki Raporlama

Yabancı para muhasebe işlemleri, işlemin gerçekleştirdiği tarihteki güncel kurdan işletmenin kayıtlarının yapıldığı para birimine çevrilmelidir. Parasal bir varlık veya borç ise tahsil edildiği veya ödemenin yapıldığı günü kur değeri ile değerlendirilmeli, raporlama tarihinde mevcut iseler bilanço günü kuru ile değerlendirilerek, oluşan farklar dönem sonuçlarına yansıtılmalıdır. Ülkemizde günlük hayatta kısaca "kur farkları" olarak isimlendirdiğimiz bu tutarların yansıtılacağı yer gerek Maliye, gerekse BDDK hesap planlarında "Kambiyo Karları" veya "Kambiyo Zararları" hesaplarıdır (Göleç, 2015: 40). Her bilanço tarihinde,

- ✓ Yabancı para parasal kalemler kapanıştaki kurdan,
- ✓ Tarihi maliyet cinsinden ölçülen yabancı para birimindeki parasal olmayan kalemler işlemin yapıldığı tarihteki döviz kurundan,
- ✓ Gerçeğe uygun değerle ölçülen yabancı para birimindeki parasal olmayan kalemler gerçeğe uygun değer ölçüldüğü tarihteki döviz kurları kullanılmak suretiyle çevrilmektedir.

2.5. Kur Farklılıklarının Muhasebeleştirilmesi

Yabancı para birimi ile gerçekleşen bir işlem, ilk kez kayıt altına alınırken, yabancı para birimi cinsinden tutara, işlem tarihinde fonksiyonel para birimi ile yabancı para birimi arasındaki spot kur uygulanır ve geçerli para birimine dönüştürülür (Demiral, 2014: 30). Standart'ta, geçerli (spot) kur, "hemen teslim anındaki geçerli olan döviz kuru" olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma karşın, uygulamada çok farklı kurlarla karşılaşılabilir (Şahin, 2007: 12). Kasaya giren yabancı paralar eğer ülke içerisine yapılmış olan satış karşılığı oluşmuş ise T.C.M.B efektif alış kuru esas alınmaktadır. Eğer yabancı para bankadan ya da başka bir finansal kurumdan alınmışsa bankanın ya da başka finansal kurumların efektif satış kuruyla TL'ye çevrilmektedir. V. U. K. 280. maddesinde yabancı paralar borsa rayiciyle değerlendirilmektedir, yabancı paranın borsa rayici yoksa, değerlendirme için kur Maliye Bakanlığı tarafından belirlenmektedir. Türkiye'de serbest kanuni kambiyo borsası olmadığı için kurlar Maliye Bakanlığı tarafından T.C.M.B. sene sonunda resmi kur şeklinde ilan ettiği döviz- efektif alış kurlarıdır. TMS 21 Yabancı para birimi şeklinde geçerli kur uygulanmasını öngörmektedir. TMS 21 deki gerçeğe uygun değer yaklaşımından dolayı TMS 21 ile V.U.K uygulaması örtüşmektedir (Ağsagal ve Baral, 2016:269).

Parasal kalemlerin ödenmesinden veya dönem içerisinde veya önceki finansal tablolarında ilk muhasebeleştirme esnasında çevrildiklerinden farklı kurlardan çevrilmelerinden kaynaklı kur farklarının oluştuğu dönemde kârda ya da zararda muhasebeleştirilmektedir (Gülle, 2019: 34).

Parasal olmayan bir kalemden kaynaklı kar/zarar diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilir ise, bu karın ya da zararın kurdan kaynaklı bölümü de diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilmektedir. Buna rağmen, parasal olmayan bir kalemden kaynaklı kar/zarar, kârda veya zararda muhasebeleştirilirse, söz konusu kar veya zararın kurdan kaynaklı bölümü de kârda veya zararda muhasebeleştirilmektedir.

Raporlayan firmanın yurtdışındaki firmasındaki net yatırımının bir kısmını teşkil eden parasal bir kalemden kaynaklı kur farkları, raporlayan firmanın bireysel finansal tablolarıyla yurtdışındaki firmanın kendi finansal tablolarında kâr veya zarar şeklinde muhasebeleştirilmektedir. Yurtdışında bulunan işletmeyle raporlayan firmayı içeren finansal tablolarında (mesela yurtdışında bulunan firma bir bağlı ortaklıksa konsolide finansal tabloları), bu tip kur farkları başta diğer kapsamlı gelirin ayrı bir ögesi şeklinde muhasebeleştirilmektedir ve net yatırımın elden çıkarılması halinde 48. paragrafa göre kâr veya zarar şeklinde muhasebeleştirilmektedir. (TMS 21 m. 27).

3. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Bu konuda literatür incelendiğinde;

Akbulut Y. (1994) doktora tezinde, yabancı para cinsinden hazırlanan finansal tabloların milli para birimine çevrilmesinde kullanılan yöntemlerin konsolide finansal tablolar üzerindeki etkisini örnek uygulamalarla analiz etmiştir. Araştırmanın sonucunda, konsolide gelir tablosunun daha doğru ve güvenilir bilgi sağlaması için gelir tablosu kalemlerinin çevirisinde işlem tarihindeki kuru kullanmanın daha doğru bir yaklaşım olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Doğan Z. (2003) makalesinde, çeviri işleminde kullanılacak yöntemler ve bu yöntemlerin mali tablolar ve mali analiz sonuçları üzerindeki etkileri açıklanmıştır. Türkiye Muhasebe Standardı-12'de çeviri işleminde hangi yöntemlerin kullanılacağı ayrıntılı bir şekilde belirtilmiş olsa da, piyasa kuru veya merkez bankası kurlarından hangisinin kullanılacağına dair net bir açıklama yapılmamıştır. Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu'nun konu hakkında gerekli açıklamaları yapması ve SPK'nın yayınladığı tebliğin anlaşılabilir hale getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, yabancı ülkelerdeki bağımsız işletmeler için cari kur yönteminin, raporlayan işletmelerin ayrılmaz bir parçasını oluşturan işletmeler içinse temporal yöntemin benimsendiği belirtilmiştir. Ancak, piyasa kuru ile Merkez Bankası kurları arasındaki farklılıklar nedeniyle, bu konuda da net bir açıklama yapılması faydalı olacağı görüşüne varılmıştır.

Memişoğlu K. (2006); yüksek lisans tezinde dövizde dayalı işlemlerin muhasebeleştirilmesi, ortaya çıkan kur farklılıklarının finansal tablolarda raporlanma esaslarını ele almıştır. Kur farklılıklarının finansal tablolar üzerine etkilerine yönelik örnek uygulamalara yer verilmiştir.

Şahin A. (2007) doktora tezinde, kur farklarının muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasına ilişkin 21 nolu Kur Değişiminin Etkilerine İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı (TMS 21) ile mevcut muhasebe uygulamalarının farklılık ve benzerliklerini ele almış, Standart ile mevcut uygulama arasında herhangi bir fark olmadığını, kur farklarının raporlanmasında farklılıkların olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bekçioğlu S. ve Köroğlu Ç. (2008). Makalesinde Uluslararası Muhasebe Standardı (UMS-21) ile Türkiye Muhasebe Standardıyla (TMS-21) alakalı genel bilgilere yer verilerek, yabancı parayla yapılan mali tablolarının çevrimiyle kur farklarının muhasebeleştirilmesi konularının incelenmiştir. Standartta, yabancı paraya dayalı işlemlerin muhasebeleştirilmesinde işlemin gerçekleştiği andaki kurdan işlem yapılmıştır, mali tabloların çevrilmesinde kapanış kuru yöntemi benimsenmiştir.

Keleş D. (2015) makalesinde, finansal tabloların ulusal para birimine çevrilmesi için kullanılan yöntemlerin incelendiği ve Amerikan Doları üzerinden düzenlenen finansal tabloların Türk Lirası'na çevirisinin finansal analiz sonuçları üzerine etkilerinin ortaya konulmuştur. Yabancı para birimi üzerinden düzenlenen finansal tabloların çevrilmesinde kullanılan yöntemlerin seçimi, cari ve parasal kalemler ile cari olmayan ve parasal olmayan kalemlerin tutarlarına ve kullanılacak döviz kurlarının dönem sonundaki artış veya azalışına bağlı olarak çeviri kazanç veya kaybının ortaya çıkmasında etkilidir. Bu nedenle, çeviri yöntemleri finansal analiz sonuçları üzerinde de etkilidir ve her bir yöntemin farklı sonuçlar ortaya koyması nedeniyle, en uygun yöntemin seçilmesi kararların daha doğru ve güvenilir olması açısından büyük önem taşıdığı sonucuna varılmıştır.

Gürsoy, A., (2016), Makalesinde, Kur farkı meydana getiren işlemleri TMS-21 Kur Değişiminin Etkileri Standardı kapsamında muhasebeleştirilmesini örnek uygulama ile ele almıştır. Uluslararası işletmelerin Finansal tabloların çevriminde; bilançonun tüm kalemlerinin kapanış kurundan, gelir tablosu kalemlerinin gerçekleştiği tarihteki kurdan, öz kaynaklar için işlemin gerçekleştiği tarihteki kurdan çeviri yapılması gerektiğine değinmiştir.

Mert vd. (2018), farklı sektörlerde faaliyet gösteren şirketler üzerinde kur farklarının etkilerini ele aldıkları çalışmada, kur farklarının şirketlerin finansal tablolarında önemli seviyede etkili olduğu, döviz kuru artışlarının finansal tablolar üzerindeki olumsuz sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla şirketlerin döviz yükümlülüklerini gözden geçirmeleri, devletin ise şirketlerin finansal durumunu güçlendirecek mevzuat değişiklikleri yapması gerektiğini

Alagöz vd. (2022) çalışmalarında; döviz cinsinden gelirleri olan (ihracatçı) şirketler, döviz cinsinden giderleri olan (ithalatçı) şirketler, Net Yabancı Para Açık Pozisyonu ve Net Yabancı Para Fazla Pozisyonuna sahip şirketleri incelemiştir. Döviz kuru değişimlerinin söz konusu şirketlerin finansal tabloları üzerindeki etkileri mali analiz yöntemleriyle incelemeye tabi tutulmuştur. Bu amaçla, ülkemizde 2017-2021 yılları arasında yaşanan sepet kur değişim oranı ile aynı yıllara ilişkin seçilmiş şirketlerin Hasılat, Satışların Maliyeti, Brüt Kâr/Zarar, Esas Faaliyetlerden Diğer Gelirler/Giderler, Kur Farkı Gelirleri/Giderleri, Finansman Gelirleri, Finansman Giderleri, Kambiyo Kârları/ Zararları ile Esas Faaliyet Kârı/Zararı kalemlerindeki değişim oranları karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, şirketlerin sepet kurdaki artıştan daha yüksek oranda brüt satış kârlılığını artırdığı, kur farkı gelirlerini artırdığı, kur farkı giderlerinin arttığı, kambiyo kârları ve kambiyo zararlarının da artış gösterdiği, şirketlerin kur artışlarının neden olacağı olumsuzluklarla mücadele etmede başarılı olduğu sonuçların ulaşılmıştır.

Çalışmamızda BIST 30 endeksinde işlem gören seçilmiş 15 şirketin 2017-2022 yıllarını kapsayan 6 yıllık bağımsız finansal denetim raporlarından elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Söz konusu veriler, 15.02.2023 tarihinde <https://www.kap.org.tr/tr/adresi> aracılığıyla elde edilmiş, bu tarih itibarıyla 2022 yılı yıllık bağımsız denetim raporunu yayınlayan şirketler değerlendirmeye alınmıştır. Buna göre, seçilmiş 15 şirketin; Esas faaliyetlerden diğer gelirleri/ giderleri, Finansman gelirleri/ giderleri, Hasılat, Satışların Maliyeti ve Brüt karındaki değişimleri (2017-2022) araştırmaya konu edilmiştir.

4. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

4.1. Amacı

Bu araştırmanın amacı, Covid 19 pandemi dönemi öncesinde ve sonrasında kur değişimlerinin şirketlerin finansal tabloları üzerindeki etkilerini, TMS 21 Kur Değişiminin Etkileri Standardıyla getirilen düzenlemeler çerçevesinde irdelenmesidir. Araştırmada kullanılan veriler BIST 30 endeksinde işlem gören seçilmiş 15 firmanın 6 yıllık (2017-2022) bağımsız finansal denetim

raporlarından edinilmiştir. Bu verilere 15.02.2023 tarihinde <https://www.kap.org.tr> adresinden erişilmiştir. Bu tarihte 2022 yılı yıllık bağımsız denetim raporunu sunan şirketler alınmıştır. Bu amaçla seçilmiş 15 İşletmenin; Esas faaliyetlerden diğer gelirler/ giderleri, Finansman gelirleri/ giderleri, Hasılat, Satışların Maliyeti ve Brüt karındaki değişimleri (2017-2022) esas alınmıştır. Yapılan Kruskal Wallis H analizi sonucunda seçilen bağımsız değişkenlerin kur değişiminin etkileri arasındaki ilişkinin ortaya koyulması amaçlanmıştır.

4.2. Kapsamı

BİST 30 endeksinde yer alan şirketleri tespit etmek için <https://www.kap.org.tr> sitesinden yararlanılmıştır. Bu şirketler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Seçilmiş BIST 30 Şirketleri

1	AKSEN	AKSA ENERJİ ÜRETİM A.Ş.
2	ARCLK	ARÇELİK A.Ş.
3	ASELS	ASELSAN ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
4	FROTO	FORD OTOMOTİV SANAYİ A.Ş.
5	SAHOL	HACI ÖMER SABANCI HOLDİNG A.Ş.
6	HEKTS	HEKTAŞ TİCARET T.A.Ş.
7	KCHOL	KOÇ HOLDİNG A.Ş.
8	KOZAL	KOZA ALTIN İŞLETMELERİ A.Ş.
9	KOZAA	KOZA ANADOLU METAL MADENCİLİK İŞLETMELERİ A.Ş.
10	PETKM	PETKİM PETROKİMYA HOLDİNG A.Ş.
11	TAVHL	TAV HAVALİMANLARI HOLDİNG A.Ş.
12	TOASO	TOFAŞ TÜRK OTOMOBİL FABRİKASI A.Ş.
13	TUPRS	TÜPRAŞ-TÜRKİYE PETROL RAFİNERİLERİ A.Ş.
14	THYAO	TÜRK HAVA YOLLARI A.O.
15	SISE	TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM FABRİKALARI A.Ş.

Kaynak: <https://www.kap.org.tr/tr/Endeksler>.Erişim Tarihi: 15.02.2023

4.3. Yöntem

Çalışmada BIST 30’ da işlem gösteren şirketlerin, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022 yıllarına ait yıllık bağımsız denetimden geçmiş finansal tablo ve dipnotları kullanılmıştır. Bu verilere Kamuyu aydınlanma platformu web sitesi kap.org.tr sitesinden ulaşılmıştır Verilerin analizinde Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Buna göre seçilmiş 15 şirketin; Esas faaliyetlerden diğer gelirler/ giderler, Finansman gelirleri/giderleri, Hasılat, Satışların maliyeti ve Brüt karı analiz edilmiştir. Çalışmada örneklem büyüklüğünün küçük olması, (seçilmiş 15 firma, n=15) nedeniyle dönemler arasındaki farklılıkları test etmek için parametrik olmayan Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Bu test ikiden fazla bağımsız grup arasındaki farkın analizi için kullanılmaktadır. (Kalaycı, 2016). İstatistiksel hesaplamalarda anlamlılık düzeyi %5 olarak alınmıştır. Anlamlılık düzeyi genellikle %5 olarak kabul edilir ve p değeri bu anlamlılık düzeyinden küçükse, H0 hipotezi reddedilir ve en az bir örneklem grubunun medyanı diğerlerinden farklıdır.

4.4. Hipotezler

Hipotez 1: Covid 19 pandemi dönemi öncesinde ve sonrasında kur değişimleri, firmaların esas faaliyetlerden diğer gelirlerinde önemli etki meydana getirmiştir.

Hipotez 2: Covid 19 pandemi dönemi öncesinde ve sonrasında kur değişimleri, firmaların esas faaliyetlerden diğer giderlerinde önemli etki meydana getirmiştir.

Hipotez 3: Covid 19 pandemi dönemi öncesinde ve sonrasında kur değişimleri, firmaların finansman gelirlerinde önemli etki meydana getirmiştir.

Hipotez 4: Covid 19 pandemi dönemi öncesinde ve sonrasında kur değişimleri, firmaların finansman giderlerinde önemli etki meydana getirmiştir.

Hipotez 5: Covid 19 pandemi dönemi öncesinde ve sonrasında kur değişimleri, firmaların hasılatında önemli etki meydana getirmiştir.

Hipotez 6: Covid 19 pandemi dönemi öncesinde ve sonrasında kur değişimleri, firmaların Satışların maliyetinde önemli etki meydana getirmiştir.

Hipotez 7: Covid 19 pandemi dönemi öncesinde ve sonrasında kur değişimleri, firmaların Brüt karında önemli etki meydana getirmiştir.

4.5. Sınırlılıklar

İncelemeye alınan firmaların bağımsız denetimden geçmiş finansal tabloları, denetçinin verdiği detay çerçevesinde incelenebilmektedir. Her hesap kaleminin detay bilgisine ulaşılabilme imkânı bulunmamaktadır. BIST 30 endeksine tabi şirketlerden seçilmiş 15 şirketin bağımsız denetim verilerinden edinilen bilgiler analiz edilmiştir. Bu verilere 15.02.2023 tarihinde <https://www.kap.org.tr> adresinden erişilmiştir. 15.02.2023 tarihinde 2022 yılı yıllık bağımsız denetim raporunu sunan 15 şirket alınmıştır

5. BULGULAR

Çalışmada BIST 30 endeksinde işlem gören seçilmiş 15 firmanın 6 yıllık (2017-2022) bağımsız finansal denetim raporlarından edinilen veriler kullanılmıştır. Bu verilere <https://www.kap.org.tr> adresinden 15.02.2023 tarihinde erişilmiştir. Bu tarihte 2022 yılı yıllık bağımsız denetim raporunu sunan 15 şirket alınmıştır. Bu amaçla seçilmiş 15 İşletmenin; Esas faaliyetlerden diğer gelirler/ giderleri, Finansman gelirleri/ giderleri Hasılat, Satışların Maliyeti ve Brüt karındaki değişimleri (2017-2022) esas alınmıştır. Yapılan analizler sonucunda elde edilen değerler aşağıdaki tablolarda gösterilmiş ve açıklanmıştır.

5.1. Kur Değişimlerinin Esas Faaliyetlerden Diğer Gelirlere Etkisi

Esas faaliyetlerden diğer gelirlerden elde edilen gelirler, şirketin ana faaliyetleri dışında gerçekleştirdiği, ancak yine de gelir sağlayan faaliyetlerden kaynaklanır. Şirketin sadece ana faaliyetlerine dayalı gelirler yerine, farklı kaynaklardan gelir sağlaması, gelir tablosunda daha dengeli ve sürdürülebilir bir gelir dağılımını sağlayabilmektedir. Bu da şirketin finansal dayanıklılığını artırır ve olası risklere karşı koruma sağlamaktadır. Şirketlerin ihracat ve ithalat faaliyetleri, döviz kurlarındaki değişimler esas faaliyetlerden diğer gelirler kalemini etkileyebilir. Örneğin, yerel para birimi değer kaybederse, ihracat gelirleri yabancı para birimi cinsinden artabilir ve bu da "Esas Faaliyetlerden Diğer Gelirler" kalemini olumlu yönde etkileyebilir. Benzer şekilde, yerel para birimi değer kazanırsa, ithalat masrafları artabilir ve bu da "Esas Faaliyetlerden Diğer Gelirler" kalemini olumsuz yönde etkileyebilir.

Tablo 1. 2017-2022 Yılları Arası Şirketlerin Esas Faaliyetlerden Diğer Gelirlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Yıllar	Min.	Maks.	Ortalama	S.S.
2017	17202	24725041	2737441	6182198
2018	27228	18257699	2906847	4646514
2019	46979	67206818	5746215	17119331
2020	42308	14082509	2872611	3667653
2021	45763	226348967	18601628	57585054
2022	201392	387127495	41701234	102899569

Tablo 1’de görüldüğü üzere şirketlerin esas faaliyetlerden diğer gelirler ortalaması 2017 yılında (ort = 2,74 milyon TL), 2018 yılında (ort = 2,91 milyon TL), 2019 yılında (ort = 5,75 milyon TL), 2020 yılında (ort = 2,87 milyon TL), 2021 yılında (ort = 18,60 milyon TL) ve 2022 yılında (ort = 41,7 milyon TL) olduğu tespit edilmiştir. Şirketlerin esas faaliyetlerden diğer gelirler değerlerin minimum ve maksimum değerleri 2017 yılında (min = 17202 TL ve maks = 24725041 TL), 2018 yılında (min = 27228 ve maks = 18257699 TL), 2019 yılında (min = 46979 TL ve maks = 67206818 TL), 2020 yılında (min = 42308 TL ve maks = 14082509 TL), 2021 yılında (min = 45763 TL ve maks = 226348967 TL) ve 2022 yılında (min = 201392 TL ve maks = 387127495 TL) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2. 2017-2022 Yılları Arası Şirketlerin Esas Faaliyetlerden Diğer Gelirlere Ait Kruskal Wallis H Analiz Sonuçları

Kruskal-Wallis H				
Yıllar	Mean Rank		Ki-Kare	p-değeri
	N	Mean Rank		
2017	15	35,53	12,928	0,024*
2018	15	41,47		
2019	15	34,60		
2020	15	44,87		
2021	15	54,57		
2022	15	61,97		
* $p < 0,05$				

Tablo 2’deki Kruskal Wallis H test sonuçları incelendiğinde, şirketlerin esas faaliyetlerden diğer gelirlere göre 2017-2022 arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (ki-kare = 12,928; p-değeri < 0,05; df = 5). Buna göre hipotez 1 kabul edilmektedir.

5.2. Kur Değişimlerinin Esas Faaliyetlerden Diğer Giderlere Etkisi

Esas faaliyetlerden diğer giderler şirketin ana faaliyetlerinden kaynaklanmayan, ancak yine de şirket operasyonlarını desteklemek veya ek faaliyetleri finanse etmek amacıyla yapılan harcamaları ifade etmektedir. Esas faaliyetlerden diğer giderlerin yönetimi, işletme verimliliği ve maliyet kontrolü açısından kritik öneme sahiptir. Şirketin bu giderleri etkin bir şekilde yönetmesi, kaynakları verimli bir şekilde kullanmasını ve gereksiz harcamalardan kaçınmasını sağlamaktadır. Kur değişimleri, yerel para biriminin yabancı para birimi karşısında değer kazanması veya kaybetmesi durumunda, borçların yerel para birimi cinsinden değerini etkileyebilmektedir. Eğer yerel para birimi değer kaybederse, yabancı para birimi borçların yerel para birimi cinsinden değeri artar ve bu da "Esas Faaliyetlerden Diğer Giderler" kalemini olumsuz yönde etkiler. Tam tersi durumda, yani yerel para birimi değer kazanırsa, borçların

yerel para birimi cinsinden değeri azalabilir ve "Esas Faaliyetlerden Diğer Giderler" kalemi olumlu yönde etkilenebilir.

Tablo 3. 2017-2022 Yılları Arası Şirketlerin Esas Faaliyetlerden Diğer Giderlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Yıllar	Min.	Maks.	Ortalama	S.S.
2017	15959	157339370	12677350	40219087
2018	33408	9527013	1911676	2552753
2019	43930	33862938	4981481	9142263
2020	27601	76019000	13422531	24320106
2021	92376	72848950	13107736	22590490
2022	502478	201667231	26345700	60675464

Tablo 3’de görüldüğü üzere şirketlerin esas faaliyetlerden diğer giderler ortalaması 2017 yılında (ort = 12,67 milyon TL), 2018 yılında (ort = 1,91 milyon TL), 2019 yılında (ort = 4,98 milyon TL), 2020 yılında (ort = 13,42 milyon TL), 2021 yılında (ort = 13,10 milyon TL) ve 2022 yılında (ort = 26,34 milyon TL) olduğu tespit edilmiştir. Şirketlerin esas faaliyetlerden diğer giderlerin minimum ve maksimum değerleri 2017 yılında (min = 15959 TL ve maks = 157339370 TL), 2018 yılında (min = 33408 ve maks = 9527013 TL), 2019 yılında (min = 43930 TL ve maks = 33862938 TL), 2020 yılında (min = 27601 TL ve maks = 76019000 TL), 2021 yılında (min = 92376 TL ve maks = 72848950 TL) ve 2022 yılında (min = 502478 TL ve maks = 201667231 TL) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. 2017-2022 Yılları Arası Şirketlerin Esas Faaliyetlerden Diğer Giderlere Ait Kruskal Wallis H Analiz Sonuçları

Kruskal-Wallis				
Yıllar	Mean Rank		Ki-Kare	p-değeri
	N	Mean Rank		
2017	15	51,87	7,171	0,208
2018	15	55,27		
2019	15	47,93		
2020	15	45,63		
2021	15	38,33		
2022	15	33,97		

Tablo 4 incelendiğinde, şirketlerin esas faaliyetlerden diğer giderlerine göre 2017-2022 arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (ki-kare = 7,171; p-değeri > 0,05; df = 5). Buna göre Hipotez 2 reddedilmiştir.

5.3. Kur Değişimlerinin Finansman Gelirlerine Etkisi

Finansman gelirleri, şirketin sermaye yapısı ve finansal yönetimiyle ilgili faaliyetlerden elde edilen gelirleri ifade etmektedir. Finansman gelirleri, şirketin nakit akışını olumlu yönde etkileyebilmektedir. Şirket, faiz gelirleri, kira gelirleri veya yatırım getirileri gibi finansal araçlardan elde ettiği gelirlerle likiditesini artırabilir. Bu gelirler, işletmenin günlük işletme masraflarını karşılamak, yatırımlar yapmak ve işletme faaliyetlerini sürdürmek için kullanılabilir. Şirketin finansal performansını ve karlılığını etkilemektedir. Yatırım getirileri, faiz gelirleri veya diğer finansman kaynaklarından elde edilen gelirler, şirketin toplam gelirlerine katkıda bulunabilir. Bu, şirketin karlılık oranlarını artırabilir ve yatırımcıların ilgisini çekebilir. Şirketin finansal risklerini azaltmada önemli bir rol oynamaktadır. Kur değişimleri, yerel para biriminin yabancı para birimi karşısında değer kazanması veya kaybetmesi durumunda, şirketin

yabancı para birimi borçlarından kaynaklanan gelirler etkilenebilmektedir. Yerel para birimi değer kazandığında, borçlanma maliyetleri düşer ve şirketin finansman gelirleri artabilir. Ancak, yerel para birimi değer kaybederse, borçlanma maliyetleri artar ve finansman gelirleri azalır.

Tablo 5. 2017-2022 Yılları Arası Şirketlerin Finansman Gelirlerine Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Yıllar	Min.	Maks.	Ortalama	S.S.
2017	68432	647614293	50618789	166691758
2018	68432	398409926	27838088	102521640
2019	27789	424894229	30131353	109223183
2020	57332	356862103	27703038	91216565
2021	75509	987059390	73105179	253039331
2022	75509	1792714925	138121034	461648054

Tablo 5’de görüldüğü üzere şirketlerin finansman gelirler değer ortalaması 2017 yılında (ort = 50,16 milyon TL), 2018 yılında (ort = 27,83 milyon TL), 2019 yılında (ort = 30,13 milyon TL), 2020 yılında (ort = 27,70 milyon TL), 2021 yılında (ort = 73,10 milyon TL) ve 2022 yılında (ort = 138,12 milyon TL) olduğu tespit edilmiştir. Şirketlerin finansman gelirlerin minimum ve maksimum değerleri 2017 yılında (min = 68432 TL ve maks = 647614293 TL), 2018 yılında (min = 68432 ve maks = 398409926 TL), 2019 yılında (min = 27789 TL ve maks = 424894229 TL), 2020 yılında (min = 57332 TL ve maks = 356862103 TL), 2021 yılında (min = 75509 TL ve maks = 987059390 TL) ve 2022 yılında (min = 75509 TL ve maks = 1792714925 TL) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6. 2017-2022 Yılları Arası Şirketlerin Finansman Gelirlerine Ait Kruskal Wallis H Analiz Sonuçları

Kruskal-Wallis				
Yıllar	Mean Rank		Ki-Kare	p-değeri
	N	Mean Rank		
2017	15	40,00	4,261	0,513
2018	15	38,73		
2019	15	41,80		
2020	15	47,53		
2021	15	53,67		
2022	15	51,27		

Tablo 6 incelendiğinde, şirketlerin finansman gelirlerine göre 2017-2022 arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (ki-kare = 4,261, p-değeri > 0,05, df = 5). Buna göre hipotez 3 reddedilmiştir.

5.4. Kur Değişimlerinin Finansman Giderlerine Etkisi

Finansman giderleri, şirketin karlılığını etkileyen önemli unsurlardan biridir. Finansman giderleri, şirketin borçlanma maliyetleri, faiz ödemeleri, kredi geri ödemeleri ve diğer finansal yükümlülüklerini kapsamaktadır. Bu giderler, şirketin gelirlerine karşı bir maliyet oluşturur ve kar marjını etkileyebilmektedir. Düşük finansman giderleri, şirketin karlılığını artırabilirken, yüksek finansman giderleri kar marjını daraltabilir ve performansı olumsuz etkileyebilir. Kur değişimlerinde, yerel para biriminin yabancı para birimi karşısında değer kaybetmesi, borçlarının yerel para birimi cinsinden değerinin artmasına neden olmaktadır. Yerel para birimi değer kazandığında, borçların yerel para birimi cinsinden değeri azalabilir ve finansman giderleri düşebilir.

Tablo 7. 2017-2022 Yılları Arası Şirketlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Yıllar	Min.	Maks.	Ortalama	S.S.
2017	120140	682727420	90578440	224302770
2018	13901	886863321	65924887	227614992
2019	77310	828696646	64651399	212969002
2020	5906	682056938	53688104	175474547
2021	7660	630159142	60916645	167415697
2022	77310	1128617264	154415143	393194434

Tablo 7’de görüldüğü üzere şirketlerin finansman giderler ortalaması 2017 yılında (ort = 90,57 milyon TL), 2018 yılında (ort = 65,92 milyon TL), 2019 yılında (ort = 64,65 milyon TL), 2020 yılında (ort = 53,68 milyon TL), 2021 yılında (ort = 60,91 milyon TL) ve 2022 yılında (ort = 154,41 milyon TL) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 8. 2017-2022 Yılları Arası Şirketlerin Finansman Giderlerine Ait Kruskal Wallis H Analiz Sonuçları

Kruskal-Wallis				
Yıllar	Mean Rank		Ki-Kare	p-değeri
	N	Mean Rank		
2017	15	50,60	3,568	0,613
2018	15	45,93		
2019	15	46,47		
2020	15	50,23		
2021	15	44,87		
2022	15	34,90		

* $p < 0,05$

Tablo 8 incelendiğinde, şirketlerin finansman gider değerlerine göre 2017-2022 arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (ki-kare = 3,568, p-değeri > 0,05, df = 5). Buna göre hipotez 4 reddedilmiştir.

5.5. Kur Değişimlerinin Hasılat Etkisi

Yabancı paraya dayanan işletme faaliyetleri sonucunda hasılat kalemi işletmeler için önemli unsur olmaktadır. Çünkü bir şirketin faaliyetlerinden elde ettiği gelirin önemli bir göstergesidir ve finansal tablolarda da önemli bir yere sahiptir. Gelir tablosu, bir şirketin belirli bir dönemdeki hasılatını, maliyetlerini ve karlılığını gösterir. Hasılat, gelir tablosunun en üst satırında yer alan ilk kalemdir ve şirketin satış faaliyetlerinden elde ettiği geliri yansıtır. Gelir tablosunda hasılatın doğru bir şekilde hesaplanması, şirketin finansal performansını anlamak ve karlılığını değerlendirmek açısından önemlidir. Yani şirketin pazar payını ve satış performansını değerlendirmek için kullanılan önemli bir gösterge olarak da kabul edilir. Şirketlerin büyümesi ve karlılığı, genellikle artan hasılatla ilişkilidir. Yabancı para birimi, yerel para birimine göre değer kazanırsa, şirketin yabancı paralı hasılatı artar. Bunun nedeni, yabancı para biriminde elde edilen gelirin yerel para birimine çevrilmesi sonucu artan döviz kuru ile daha fazla para birimi biriktirilmesidir. Ancak, tam tersi durumda, yani yabancı para birimi değer kaybederse, yabancı paralı hasılat azalabilir.

Tablo 9. 2017-2022 Yılları Arası Şirketlerin Hasılat Değerlerine Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Yıllar	Min.	Maks.	Ortalama	S.S.
2017	346376	7363888555	776234979	2042345840
2018	632899	4669249102	368498068	1196511015
2019	632899	5578594781	397107371	1434012121
2020	46448	723054654	93577826	222824999
2021	97378	1388749659	182444722	433513341
2022	3111690	45638094433	3463559271	11743132846

Tablo 9’da görüldüğü üzere şirketlerin hasılat değer ortalaması 2017 yılında (ort = 776,23 milyon TL), 2018 yılında (ort = 368,41 milyon TL), 2019 yılında (ort = 397,02 milyon TL), 2020 yılında (ort = 93,60 milyon TL), 2021 yılında (ort = 182,50 milyon TL) ve 2022 yılında (ort = 3463,55 milyon TL) olduğu tespit edilmiştir. Şirketlerin hasılat değerlerin minimum ve maksimum değerleri 2017 yılında (min = 346376 TL ve maks = 7363888555 TL), 2018 yılında (min = 632899 ve maks = 4669249102 TL), 2019 yılında (min = 632899 TL ve maks = 5578594781 TL), 2020 yılında (min = 46448 TL ve maks = 723054654 TL), 2021 yılında (min = 97378 TL ve maks = 1388749659 TL) ve 2022 yılında (min = 3111690 TL ve maks = 45638094433 TL), olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 10. 2017-2022 Yılları Arası Şirketlerin Hasılatlarına Ait Kruskal Wallis H analiz sonuçları

Kruskal-Wallis				
Yıllar	Hasılat: Mean Rank		Ki-Kare	p-değeri
	N	Mean Rank		
2017	15	48,13	12,567	0,028*
2018	15	49,20		
2019	15	46,47		
2020	15	30,87		
2021	15	36,73		
2022	15	61,60		
*p<0,05				

Tablo 10 incelendiğinde, şirketlerin hasılat değerlerine göre 2017-2022 arası performansları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (ki-kare = 12,567, p-değeri < 0,05, df = 5). 0,05'ten küçük olduğu için 5. hipotez kabul edilmektedir.

5.6. Kur Değişimlerinin Satışların Maliyetine Etkisi

Satışların maliyeti, bir şirketin ürün veya hizmetlerinin üretimi, satışı ve teslimatı için yaptığı doğrudan maliyetlerdir. Bu maliyetler, işletmenin satış hasılatından düşüldüğünde, brüt kar marjını belirlemektedir. Ayrıca, satışların maliyeti kalemi, işletmenin fiyatlandırma stratejilerini de etkilemektedir. İşletmeler, ürünlerinin maliyetlerini belirlerken, kar marjlarını koruyarak rekabetçi fiyatlar sunmak için çaba gösterirler. Ancak, satışların maliyeti yüksekse, fiyatları düşürmek zorlaşır ve müşteri taleplerine cevap vermek zorlaşır. Bu nedenle, işletmelerin satışların maliyetini etkin bir şekilde yönetmeleri, fiyatlandırma stratejilerini belirlemeleri ve rekabetçi kalabilmeleri için önemlidir. Bir şirketin yabancı para birimi cinsinden işlemleri yapması durumunda, döviz kurundaki değişimlerin satışların maliyeti üzerinde etkisi olabilir. Bu etki, şirketin işlemlerinin doğasına ve yabancı para birimi cinsinden işlemlerinin ne kadar büyük bir oranını oluşturduğuna bağlı olacaktır. Eğer bir şirket yabancı para birimi cinsinden mal veya hizmet satın alıyorsa, döviz kurundaki bir artış maliyetlerini arttırır ve bu da satış marjını etkiler. Öte yandan, döviz kuru düştüğünde, şirketin maliyetleri düşer ve satış marjı artar. Benzer şekilde, bir şirket yabancı para birimi cinsinden üretim maliyetlerini karşılıyorsa, döviz

kuru değişimlerinin maliyetleri üzerindeki etkisi, şirketin üretim maliyetlerinin yabancı para birimi cinsinden oranına bağlıdır. Eğer şirketin üretim maliyetlerinin büyük bir oranı yabancı para birimi cinsinden ise, döviz kuru artışı maliyetleri artırır ve satış marjını düşürür. Döviz kuru düştüğünde ise, maliyetler düşer ve satış marjı artar.

Tablo 11. 2017-2022 Yılları Arası Şirketlerin Satışların Maliyetine Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Yıllar	Min.	Maks.	Ortalama	S.S.
2017	213608	5503999555	615129507	1592000456
2018	632899	3933709353	304762082	1006620201
2019	955284	4563137567	354898381	1169101387
2020	11773	412702276	34183880	105804081
2021	75233	1180876706	140009970	355925096
2022	2242430	40190385573	3087347625	10350767522

Tablo 11’de görüldüğü üzere şirketlerin satış maliyet değer ortalaması 2017 yılında (ort = 615,12 milyon TL), 2018 yılında (ort = 304,76 milyon TL), 2019 yılında (ort = 354,89 milyon TL), 2020 yılında (ort = 34,18 milyon TL), 2021 yılında (ort = 140 milyon TL) ve 2022 yılında (ort = 3087,34 milyon TL) olduğu tespit edilmiştir. Şirketlerin hasılat değerlerin minimum ve maksimum değerleri 2017 yılında (min = 213608 TL ve maks = 5503999555 TL), 2018 yılında (min = 632899 ve maks = 3933709353 TL), 2019 yılında (min = 955284 TL ve maks = 4563137567 TL), 2020 yılında (min = 11773 TL ve maks = 412702276 TL), 2021 yılında (min = 75233 TL ve maks = 1180876706 TL) ve 2022 yılında (min = 2242430 TL ve maks = 40190385573 TL), olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 12. 2017-2022 Yılları Arası Şirketlerin Satışların Maliyetine Ait Kruskal Wallis H Analiz Sonuçları

Kruskal-Wallis				
Yıllar	Hasılat: Mean Rank		Ki-Kare	p-değeri
	N	Mean Rank		
2017	15	49,53	16,523	0,005*
2018	15	52,37		
2019	15	50,70		
2020	15	27,80		
2021	15	33,13		
2022	15	59,47		
*p<0,05				

Tablo 12’teki Kruskal Wallis H test sonuçları incelendiğinde, şirketlerin satış maliyet değerlerine göre 2017-2022 arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (ki-kare = 16,523, p-değeri < 0,05, df = 5).0,05’ten küçük olduğu için 6. hipotez kabul edilmektedir .

5.7. Kur Değişimlerinin Brüt Kara Etkisi

Brüt kar, bir şirketin satış hasılatından satışların maliyetinin çıkarılmasıyla elde edilen karı ifade eder. Bu kar, işletmenin üretim ve satış faaliyetlerinden elde ettiği karlılığın bir göstergesidir. Yabancı para biriminde satılan ürünlerin maliyetleri, şirketin satın aldığı yabancı para birimi cinsinden ödenir. Bu durumda, yabancı para biriminin değerindeki değişiklikler, brüt karı etkileyecektir. Örneğin, bir şirketin yabancı para birimi cinsinden satışları varsa ve şirketin maliyetleri de yabancı para birimi cinsinden ise, yabancı para biriminin değerindeki artış, satışların maliyetini artırarak brüt kar marjını düşürecektir. Ancak, yabancı para biriminin

değerindeki düşüş, satışların maliyetini azaltarak brüt kar marjını artırabilir. Bu nedenle, şirketlerin yabancı para birimi risklerini yönetmek ve olası etkilerini azaltmak için uygun risk yönetimi stratejilerini uygulamaları önemlidir. Aksi takdirde, yabancı para birimindeki dalgalanmalar brüt kar marjlarını etkileyerek şirketlerin karlılığını azaltabilmektedir.

Tablo 13. 2017-2022 Yılları Arası Şirketlerin Brüt Karına Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Yıllar	Min.	Maks.	Ortalama	S.S.
2017	300428	1857111555	166237488	477111475
2018	632899	735539749	69832454	192518451
2019	131551	1015457214	57116469	268317541
2020	2059	119759044	9985076	30563725
2021	111803	258496807	3728028500	82079276
2022	2268350	5447708860	516779687	1466076765

Tablo 13’de görüldüğü üzere şirketlerin brüt kar değer ortalaması 2017 yılında (ort = 166,23 milyon TL), 2018 yılında (ort = 69,83 milyon TL), 2019 yılında (ort = 57,11 milyon TL), 2020 yılında (ort = 9,98 milyon TL), 2021 yılında (ort = 3728,01 milyon TL) ve 2022 yılında (ort = 516,78 milyon TL) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 13’de görüldüğü üzere şirketlerin brüt kar değerlerin minimum ve maksimum değerleri 2017 yılında (min = 300428 TL ve maks = 1857111555 TL), 2018 yılında (min = -632899 ve maks = 735539749 TL), 2019 yılında (min = -131551404 TL ve maks = 1015457214 TL), 2020 yılında (min = 2059 TL ve maks = 119759044 TL), 2021 yılında (min = 111803 TL ve maks = 258496807 TL) ve 2022 yılında (min = 2268350 TL ve maks = 5447708860 TL) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 14. 2017-2022 Yılları Arası Şirketlerin Brüt Karına Ait Kruskal Wallis H Analiz Sonuçları

Kruskal-Wallis				
Yıllar	Hasılat: Mean Rank		Ki-Kare	p-değeri
	N	Mean Rank		
2017	15	51,73	18,848	0,002*
2018	15	53,23		
2019	15	35,77		
2020	15	29,70		
2021	15	38,10		
2022	15	64,47		
*p<0,05				

Tablo 14’teki Kruskal Wallis H test sonuçları incelendiğinde, şirketlerin brüt kar değerlerine göre 2017-2022 arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (ki-kare = 18,848;p-değeri < 0,05; df = 5).0,05'ten küçük olduğu için 7. hipotez kabul edilmektedir.

6. SONUÇ

TMS 21 Kur Değişimleri Standardı; kur farkları, yabancı para işlemleriyle yurt dışındaki faaliyetler ile alakalı muhasebe uygulamalarını saptamaktadır. Standardın amacı yabancı para birimine dayalı işlemlerle firmanın yurt dışında faaliyette bulunan birimlerinin firmanın konsolide finansal tablolarına hangi yöntemlerle ve koşullarla dahil edilip sunum para birimine çevrileceğini düzenlenmektedir. Hangi döviz kurunun tercih edileceği ve döviz kurlarındaki değişimin mali tabloları üstündeki etkisinin ne şekilde raporlanacağı söz konusu standardın ana konuları arasındadır. Yabancı ülkelerde faaliyet yürütecek işletmelerin, döviz yabancı para cinsinden işlem yapmaları, mali tablolarını yabancı para biriminde sunmaları döviz kuru

farklılıklarına sebep olmuştur. Firmalar meydana gelen söz konusu kur farklarını farklı hesaplara kaydedildiklerinde pek çok tasnif hatası oluşur. Bu da finansal tablosu kullanıcılarının firmanın finansal durumunu yanlış anlamalarına neden olmaktadır. Kur farklarının uygulanmasındaki farklılıklar bu hususta düzenleme gereksinimini ortaya çıkarmıştır. Bu sayede TMS-21 yabancı parayla yapılan işlemlerden kaynaklanan kur farkları nasıl muhasebeleştirileceği hususunda uygulama anlamında yeknesaklık temin edilmiştir. İşletmelerde, kur değişimlerinden başta kâr/zarar tablosuyla finansal durum tablosu kalemleri olmak üzere, nakit akış tablosu ve öz kaynak değişim tabloları etkilenmektedir. Bu etkiler; işletmenin yabancı para işlem hacmi, kur değişiminin lehte ya da aleyhte olması, gelir ve giderlerinden sadece birinin yabancı para olması ya da her ikisinden de olmakla birlikte birinin diğerinden daha fazla olması, yurt dışı bağlı ortaklık, iştirak ya da iş ortaklığına sahip olmasına göre farklılaşmaktadır.

Çalışmamızda ülkemizde 2017-2022 yılları arasında seçilmiş 15 adet BIST 30 şirketinin; Esas faaliyetlerden diğer gelirler/ giderler, Finansman gelirleri/ giderleri Hasılat, Satışların Maliyeti, Brüt Kâr/Zarar kalemlerindeki değişim oranlarının analiz sonucunda;

Şirketlerin esas faaliyetlerden diğer gelirlere verilerine göre 2017-2022 arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (ki-kare = 12,928, p-değeri < 0,05, df = 5). Covid 19 pandemi dönemi öncesinde ve sonrasında kur değişimleri, firmaların esas faaliyetlerden diğer gelirlerinde önemli etki meydana getirmiştir.

Şirketlerin Esas faaliyetlerden diğer giderler verilerine göre 2017-2022 arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (ki-kare = 7,171, p-değeri > 0,05, df = 5). Buna göre Covid 19 pandemi dönemi öncesinde ve sonrasında kur değişimleri ile firmaların esas faaliyetlerden diğer giderleri arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır.

Şirketlerin finansman gelirleri verilerine göre 2017-2022 arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (ki-kare = 4,261, p-değeri > 0,05, df = 5). Buna göre Covid 19 pandemi dönemi öncesinde ve sonrasında kur değişimleri ile firmaların finansman gelirleri arasında zayıf bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Şirketlerin finansman gider değerlerine göre 2017-2022 arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (ki-kare = 3,568, p-değeri > 0,05, df = 5). Buna göre Covid 19 pandemi dönemi öncesinde ve sonrasında kur değişimleri ile firmaların finansman giderleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır.

Şirketlerin hasılat değerlerine göre 2017-2022 arası performansları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (ki-kare = 12,567, p-değeri < 0,05, df = 5). 0,05'ten küçük olduğu için firmaların Covid 19 dönemi öncesinde ve sonrasında finansal tablolarında kur değişiminin Hasılat' ta önemli etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şirketlerin satış maliyet değerlerine göre 2017-2022 arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (ki-kare = 16,523, p-değeri < 0,05, df = 5). 0,05'ten küçük olduğu için firmaların Covid 19 dönemi öncesinde ve sonrasında finansal tablolarında kur değişiminin Satışların maliyeti' nde önemli etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şirketlerin brüt kar değerlerine göre 2017-2022 arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (ki-kare = 18,848, p-değeri < 0,05, df = 5). 0,05'ten küçük olduğu için firmaların Covid 19 dönemi öncesinde ve sonrasında finansal tablolarında kur Brüt kar' ında önemli etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Genel olarak, Kur değişimleri, firmaların esas faaliyetlerden diğer gelirler, hasılat, Satışların maliyeti ve Brüt karında önemli etki meydana getirirken Esas faaliyetlerden diğer giderler ve finansman gelirleri/giderlerinde önemli bir etki meydana getirmemiştir. Şirketlerin kur artışlarının neden olacağı olumsuzluklarla mücadele etmede başarılı oldukları görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Adjasi, C., Harvey, S. K., Agyapong, D. A. (2008). Effect of Exchange Rate Volatility on the Ghana Stock Exchange. *African Journal of Accounting, Economics, Finance and Banking Research*, 3 (3).
- Ağsakal, A. ve Baral, G. (2016). Dış Ticaret İşlemlerinin TMS 21 Kur Değişim Etkileri Standardına Göre Muhasebeleştirilmesi. *Kastamonu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, (12), 263-277.
- Aksa (2022). Faaliyet Raporları. Erişim Adresi: <https://www.Kap.Org.Tr/Tr/Sirket-Bilgileri> (Erişim Tarihi: 15.02.2023).
- Alagöz A. vd. (2022). Kur Değişimlerinin Finansal Tablolara Etkileri: BIST 30' da İşlem Gören Seçilmiş Şirketler Üzerinde Bir Araştırma. Nalan Akdoğan, vd. (Ed). *Muhasebe Standart ve Uygulamalarını Etkileyen Değişiklikler Gelişmeler ve Güncel Konular 2022* içinde (s. s. 147-185). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Arçelik (2022). Faaliyet Raporları. Erişim Adresi: <https://www.Kap.Org.Tr/Tr/Sirket-Bilgileri> (Erişim Tarihi: 15.02.2023).
- Aselsan (2022). Faaliyet Raporları. Erişim Adresi: <https://www.Kap.Org.Tr/Tr/Sirket-Bilgileri> (Erişim Tarihi: 15.02.2023).
- Bhat, S. A., & Bhat, J. A. (2021). Impact of Exchange Rate Changes on the Trade Balance of India: an Asymmetric Nonlinear Cointegration Approach. *Foreign Trade Review*, 56 (1), 71-88.
- Demiral, N., (2014), TMS 21 Kur Değişiminin Etkileri Standardı ve Finansal Tablolar ilişkisi, T.C. Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Ford (2022). Faaliyet Raporları. Erişim Adresi: <https://www.Kap.Org.Tr/Tr/Sirket-Bilgileri> (Erişim Tarihi: 15.02.2023)
- Frederick, D.S., Frost, C.A. ve Meck, G.K. (2002). *International Accounting*, New Jersey: Pearson Education Inc Press.
- Gökgöz, Ahmet, (2015), Yabancı Paralı Muhasebe İşlemlerinin Muhasebe Standartları Çerçevesinde Muhasebeleştirilmesi, *Vergi Raporu*, (184), 96- 103.
- Göleç, N., (2015). *Yabancı Para Değişim Etkilerinin Finansal Tablolarda Raporlanması*. (Yüksek Lisans Tezi). T.C. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Gülle, M. (2019). *TMS 21 Kur Değişiminin Etkileri Standardının Finansal Tablolara Yansıması: Mermer Sektöründe Faaliyet Gösteren Bir İşletme Üzerine Uygulama*. (Yüksek Lisans Tezi) Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Gürsoy, A. (2013). 1990–2000 ve 2001–2007 Dönemleri Para Politikası Uygulamalarının Karşılaştırılması. (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hektaş (2022). Faaliyet Raporları. Erişim Adresi: <https://www.Kap.Org.Tr/Tr/Sirket-Bilgileri> (Erişim Tarihi: 15.02.2023).
- Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP) (2023). Finansal Tablolar, Erişim Adresi: <https://Kap.Org.Tr/>, (Erişim Tarihi: 02.02.2023).

- Kalaycı Ş. (2016). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. Asil Yayın. Ankara.
[Kamu Gözetimi Kurumu \(kgk.gov.tr\)](http://kgk.gov.tr). (Erişim Tarihi: 15.02.2023).
- Koç (2022). Faaliyet Raporları. Erişim Adresi: <https://www.Kap.Org.Tr/Tr/Sirket-Bilgileri>. (Erişim Tarihi: 02.02.2023).
- Koza (2022). Faaliyet Raporları. Erişim Adresi: <https://www.Kap.Org.Tr/Tr/Sirket-Bilgileri>. (Erişim Tarihi: 02.02.2023).
- Mert, H., Duyar, G. ve Özçelik, D. (2019). Kur Farklarının Mali Tablolar Üzerindeki Etkileri ve TMS 21 Doğrultusunda Halka Açık Şirketlerde Örnek Uygulamaları. ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi, 6 (14).
- Mirza, A., & Holt, G.J. (2011). IFRS Practical Implementation Guide and Workbook, Canada: John Wiley&Sons.
- Örten, R., Kaval, H. & Karapınar, A. (2012). Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları (TMS-TFRS) Uygulama ve Yorumları (5.Baki). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Polat H.(2017). *TMS 21 Kur Değişiminin Etkileri Standardı Kapsamında Kur Farklılıklarının Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanması*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sabancı (2022). Faaliyet Raporları. Erişim Adresi: <https://www.Kap.Org.Tr/Tr/Sirket-Bilgileri>. (Erişim Tarihi: 02.02.2023).
- Şahin, A., (2007) *Kur Farklarının Muhasebeleştirilmesi, Vergi Uygulamaları Karsısındaki Durumu Ve Bir Uygulama*. (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tav (2022). Faaliyet Raporları. Erişim Adresi: <https://www.Kap.Org.Tr/Tr/Sirket-Bilgileri>. (Erişim Tarihi: 15.02.2023).
- Thy (2022). Faaliyet Raporları. Erişim Adresi: <https://www.Kap.Org.Tr/Tr/Sirket-Bilgileri>. (Erişim Tarihi: 15.02.2023).
- Tofaş (2022). Faaliyet Raporları. Erişim Adresi: <https://www.Kap.Org.Tr/Tr/Sirket-Bilgileri>. (Erişim Tarihi: 15.02.2023).
- Tüpraş (2022). Faaliyet Raporları. Erişim Adresi: <https://www.Kap.Org.Tr/Tr/Sirket-Bilgileri>. (Erişim Tarihi: 02.02.2023).
- Türkiye Şişe (2022). Faaliyet Raporları. Erişim Adresi: <https://www.kap.org.tr/tr/sirket-bilgileri>. (Erişim Tarihi: 15.02.2023).